
Analiza sadržaja Internet izdanja »Slobodne Dalmacije« o nacionalnim manjinama u razdoblju lipanj-prosinac 1999. i 2002.

SLOBODAN BJELAJAC*
NEVEN DUVNJAK**

Sažetak

Primjenom metode analize sadržaja, obrađeni su članci objavljeni na Internet izdanju splitskog dnevnika »Slobodna Dalmacija« u razdoblju lipanj-prosinac 1999. i 2002. godine, u kojima se spominju nacionalne manjine. Za analizu su odabrana tri dana u tjednu (ponedjeljak, četvrtak i subota), te rubrike »Novosti«, »Teme dana«, »Ekonomija«, »Kultura« i gradske rubrike Splita i Zadra. Pilot-istraživanjem je utvrđeno kako se članci u kojima se spominju nacionalne manjine uopće ne pojavljuju u rubrikama »Ekonomija«, »Kultura« i gradskim rubrika Splita i Zadra, pa je analiza sadržaja primijenjena na člancima objavljenim unutar cjelina »Novosti« i »Teme dana«. Pregledano je ukupno 2063 članaka, a manjine su se spominjale u 81 članku (3,9 posto). Kvantitativna i kvalitativna analiza pokazala je kako se članci o manjinama javljaju uglavnom unutar političkog konteksta, a najčešći povod njihovom objavljivanju je određeni politički događaj. Vrlo rijetko javljaju se tekstovi o svakodnevnom životu manjina, dok uopće nema napisa posvećenih kulturi i umjetnosti. Govor o nacionalnim manjinama je općenit i relativno su rijetki članci u kojima se govori o pojedinoj manjini. I tada je pristup reduciran na pripadnike srpske i talijanske zajednice, dok se Bošnjaci i Albanci spominju samo jednom. Ostale manjine nisu dobile prostor na Internet-stranicama »Slobodne Dalmacije« u istraživanom razdoblju. Nadalje, manjine se najčešće spominju usputno,

*
Dr. sc. Slobodan Bjelajac je docent Fakulteta prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja Sveučilišta u Splitu na predmetima Sociologija, Socijalna ekologija, Sociologija znanosti i Kineziološka sociologija.

**
Mr. sc. Neven Duvnjak je asistent i voditelj Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar-centar Split, te asistent Fakulteta prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja Sveučilišta u Splitu na predmetu Sociologija.

u jednoj ili dvije rečenice, a način pisanja je jednostran i donekle unificiran. Prevladavaju tekstovi s – uvjetno rečeno – negativnim predznakom, dok se kao iznimke javljaju neutralno i pozitivno intonirani članci. Jednom riječju, politika dominira i u pristupu nacionalnim manjinama, potiskujući ostale teme vezane uz njihov život u Republici Hrvatskoj.

Ključne riječi: analiza sadržaja, Internet-izdanje »Slobodne Dalmacije«, novinski članak, nacionalne manjine, kvantitativna i kvalitativna analiza

Uvod

»Slobodna Dalmacija« jedna je od najutjecajnijih i najčitanijih dnevnih novina ne samo u Dalmaciji, nego i u Hrvatskoj. Čitana je i u dijelovima Bosne i Hercegovine. U Hrvatskoj je čitana više od »Vjesnika«, ali i nekih drugih dnevnika koji se distribuiraju na nacionalnoj razini i ima tiražu od cca 70 000 primjeraka. Tako velika tiraža duguje se kvaliteti, ali i tradiciji čitanja lista (tako je osamdesetih godina prošloga stoljeća list dostigao tiražu od 130 000 primjeraka). To je i jedan od naših najstarijih dnevnih listova: prvi broj »Slobodne Dalmacije« izišao je još u vrijeme Drugog svjetskog rata 1943. godine. Od 3. lipnja 1999. postoji i Internet izdanje, čime je olakšan pristup čitateljima u Europi i svijetu.

Nacionalne manjine su, kako mnogi tvrde, vrlo važan faktor razvoja svake zemlje. Kako je svijet danas postao »globalno selo«, posebno u doba razvoja komunikacijskih tehnika i tehnologija, a samim time i poprište intenzivnih migracija, danas nema nijedne zemlje u svijetu, osim onih na vrlo niskom stupnju razvoja, koja je etnički potpuno homogena. Zato etničke skupine porijeklom iz nekih drugih etnikuma koje duže ili kraće žive u prostorima u kojima je neka druga etnička skupina dominantna, imaju bitnu ulogu u spajanju i komunikaciji među različitim društvima. To je naročito važno u zemljama koje su donedavno bile poprište sukoba među različitim etničkim skupinama, iako u temelju tih sukoba nije etnikum, već neki drugi faktori koji su poprimili etničke i religijske odore. Etničke skupine mogu odigrati vrlo važnu ulogu u procesima minimalizacije potencijalnih konflikata i učiniti mnogo na uspostavljanju mira i stabilizacije.

Kako ovi prostori spadaju upravo u takva krizna žarišta, potrebno je prije svega razotkriti pravu prirodu sukoba koji su poprimili etničke i vjerske oblike, a u tome mnogo mogu pomoći same etničke manjine. Njihova veza sa zemljom u kojoj žive i istodobne veze s matičnim državama mogu samo pridonijeti stabilizaciji i povećati sigurnost na ovim prostorima. Uostalom, predrasuda je, a samim tim i neistina, da su svi pripadnici nekih etnikuma sudjelovali u ratnim zbivanjima, jer se velika većina njih (posebice oni koji žive i rade u velikim gradovima) nije angažirala u ratnim zbivanjima na strani protivni-

ka, niti su ih podupirali, već su se solidarizirali s većinskim stanovništvom, živeći i radeći zajedno. Tako i danas u gradu Zagrebu ima oko 20 800 Srba i Crnogoraca, u Splitu 3 500, u Rijeci 9 400, Osijeku 9 000, Karlovcu 5 100, Šibeniku 1 700, Zadru 2500, Dubrovniku 1 700 itd.

Iako se broj pripadnika nacionalnih manjina u Hrvatskoj i apsolutno i relativno znatno smanjio zbog ratnih zbivanja i egzodusa tijekom ratnih operacija, još je uvijek priličan broj njihovih pripadnika prisutan u Hrvatskoj, ali i u prostorima u kojima se najviše čita »Slobodna Dalmacija« od kojih je dio bio izravno u poprištu ratnih zbivanja. Tako je zadnji prijeratni popis stanovništva zabilježio oko 1 050 000 pripadnika nacionalnih manjina u Hrvatskoj (u području najfrekventnijeg čitanja lista oko 216 000), da bi prvi poslijeratni popis zabilježio samo oko 331400 pripadnika manjina u Hrvatskoj (u području oko 41 300), što predstavlja znatno smanjenje broja za 718 000 (odnosno 175 000).

Najveći dio gubitka broja pripadnika nacionalnih manjina predstavljaju Srbi i najveće je smanjenje njihova broja baš u području u kojem se »Slobodna Dalmacija« najviše čita. Iz sljedeće tablice je vidljivo da je baš u tome području pad daleko veći, iako je i u ostalim područjima Hrvatske drastičan (sa 21,9 posto na samo 7,5 posto).

Tablica 1. Broj stanovnika i pripadnika nacionalnih manjina u području Hrvatske i najfrekventnijeg čitanja »Slobodne Dalmacije« 1991. i 2001.

	1991.		2001.		% nacionalnih manjina	
	Broj stanov.	Broj prip. nac. manjina	Broj stanov.	Broj prip. nac. manjina	1991.	2001.
Područje obuhvaća	1 050 575	216 034	915 159	41 287	20,6	4,5
Hrvatska	4 787 435	1 049 129	4 437460	331 383	21,9	7,5

Izvor: Statistički ljetopis Republike Hrvatske 1993. i Podaci popisa stanovništva 2001. na web stranici Zavoda za statistiku.

Stoga je nužno da i većinsko stanovništvo objektivno pristupi problemima etničkih manjina. Jer, prikazani gubitak imat će dalekosežne i nesagledive posljedice na stanje i razvoj demografskog entiteta Hrvatske, a već se pokazalo da je broj ukupnog stanovništva drastično smanjen između dva popisa. Tako bi, da nije tog gubitka, Hrvatska danas imala više od 5 100 000 stanovnika.

Imajući u vidu proklamiranu ravnopnost stanovnika Republike Hrvatske, logično je očekivati da i manjinsko stanovništvo ima mjesto u sredstvima masovne komunikacije. Jedno istraživanje izvršeno prije dvije godine o istoj temi pokazalo je da nažalost to nije slučaj (Bjelajac, 2001). Iz istraživanja se može zaključiti da su nacionalne manjine bile marginalna tema lista u obje godine, iako se može uočiti minimalni pomak s dolaskom nove vlasti. Tako

dok se taj pojam javlja samo u 0,0006 posto ukupno procijenjenih pojmova lista 1999. godine, 2001. godine se javlja čak u 0,003 posto ukupnih pojmova (pet puta frekventnije).

Istraživanje iz 2001. od ovoga se razlikovalo pristupom i uzorkom. U njemu je jedinica analize sadržaja bio pojam, a izvršena je analiza Internet izdanja samo 30 dana (od 15. rujna do 15. listopada 1999. i 2001).

Već sama ta činjenica dovoljan je izazov istraživaču, ne samo za ponavljanje istraživanja, već i za proširivanje uzorka te produbljivanje istraživanja. Tako je, na sličan način kao u prethodnom, i u ovom istraživanju utvrđen broj i analizirani su članci u kojima se spominje riječ (nacionalne) *manjine* pomoću komande »find«, ali na širem uzorku. Istraživanjem su obrađena sljedeća dva razdoblja:

1. od početka lipnja do kraja prosinca 1999.
2. od početka lipnja do kraja prosinca 2002.

Za analizu su odabrana tri dana u tjednu (ponedjeljak, četvrtak i subota) te rubrike »Novosti«, »Teme dana«, »Ekonomija«, »Kultura« i gradske rubrike Splita i Zadra. Uzorak je obuhvatio sve novinske članke (neovisno o vrsti novinskog izričaja) u kojima se spominje jedinica analize.

Treba napomenuti kako su 1999. na on-line izdanju »Slobodne Dalmacije« bile postavljene rubrike »Novosti«, »Kultura« i gradske rubrike Splita te Zadra, dok su 2002. dodane rubrike »Teme dana« i »Ekonomija«. Isto tako, 2002. godine je broj članaka u rubrici »Novosti« povećan za više od tri puta (sa 425 na 1 392 članka) u odnosu na 1999.

Provedbom pilot-istraživanja ustanovljeno je kako se tekstovi o manjinama pojavljuju isključivo u rubrikama »Novosti« i »Teme dana«, dok ih uopće nema u ostalim rubrikama. Pregledom članka za čitavo polugodište 1999. nije se pojavio nijedan članak o nacionalnim manjinama u rubrikama »Kultura« i gradskim rubrikama Splita i Zadra, pa je daljnja analiza ograničena samo na rubrike »Novosti« i »Teme dana«. Isti postupak »eliminacije« primijenjen je i za rubriku »Ekonomija«, u kojoj također nije bilo članaka o nacionalnim manjinama.

U oba razdoblja u spomenutim dvjema rubrikama pregledano je 2 063 članka. Svi članci u kojima se spominju nacionalne manjine (81 članak ili 3,9 posto od ukupnog broja) pohranjeni su, tiskani i numerirani, kako bi se mogao obaviti kvalitativni dio analize.

Rezultati kvantitativne analize članaka o nacionalnim manjinama

Rezultati pokazuju da postoji razlika između 1999. i 2002. godine u pogledu pojavljivanja članaka u kojima se javljaju nacionalne manjine. Tako je, ako se spoje rubrike »Novosti« i »Teme dana« (ova druga nije postojala 1999.), očito

Tablica 2. Učestalost članaka o manjinama 1999. i 2002. godine

Rubrike	1999.		2002.		Postotak članaka u kojima se spominju manjine	
	Ukupan broj članaka	Broj članaka gdje se spominju manjine	Ukupan broj članaka	Broj članaka gdje se spominju manjine	1999.	2002.
"Novosti"	425	25	1.392	45	5,9	3,2
"Teme dana"	nema	nema	246	11	nema	4,5
"Ekonomija"	-	-	-	-	-	-
"Kultura"	-	-	-	-	-	-
Gradska rubrika Splita	-	-	-	-	-	-
Gradska rubrika Zadra	-	-	-	-	-	-
UKUPNO	425	25	1.638	56	5,9	3,4

Tablica 3. Učestalost članaka o manjinama

Mjesec	1999.		2002.		%		UKUPNO	Novosti	Novosti	Teme dana	UKUPNO	
	Novosti		Teme dana		Novi	Teme dana						
	Broj čl.	Manj.	Broj čl.	Manj.								sti
Lipanj	36	-	163	-	37	-	200	-	-	-	-	
Srpanj	44	3	171	8	37	6	208	14	6,8	4,7	16,2	6,7
Kolovoz	43	1	193	2	31	1	224	3	2,3	1,0	3,2	1,3
Rujan	36	1	204	7	38	2	242	9	2,8	3,4	5,3	3,7
Listopad	45	6	218	5	39	1	257	6	13,3	2,3	2,6	2,3
Studeni	69	4	223	14	32	-	255	14	5,8	6,3	-	5,5
Prosinac ¹	152	10	220	9	32	1	252	10	6,6	4,1	3,1	4,0
UKUPNO	425	25	1392	45	246	11	1638	56	5,9	3,2	4,5	3,4

da se broj članaka u 2002. u kojima se spominju nacionalne manjine relativno smanjio, iako je apsolutno povećan sa 25 na 56.

Uz podatke o ukupnom broju i broju članaka u kojima se spominju manjine u određenom razdoblju i rubrici, obrađena je učestalost prema mjesecima i danima u tjednu.

¹ Prosinac 1999. je predizborni mjesec, pa je u rubrici »Novosti« dodana podrubrika »Izbori«, što je znatno povećalo broj članaka u odnosu na druge mjesece. U prosincu je tako u rubrici »Novosti« objavljeno je 67 članaka (pet spominje manjine), a u podrubrici »Izbori« 85 članaka (pet spominje manjine).

Podaci za sedmomjesečno razdoblje 1999. godine u rubrici »Novosti« pokazuju da se o manjinama najčešće pisalo u listopadu, iza kojega slijede u dvostruko manjem broju srpanj i prosinac.

Zanimljivo je primijetiti kako su napisi o manjinama i u listopadu i u srpnju 1999. godine uglavnom vezani uz euroatlantske integracije i suradnju s drugim državama, što znači da su »smješteni« u vanjsko-politički kontekst. Tek se članci objavljeni u prosincu iste godine vraćaju na »domaći teren« i uglavnom se u njima piše o aktivnostima vezanim uz parlamentarne izbore, koji su se održali u siječnju 2000. godine, pa je prosinac 1999. bio predizborni mjesec u kojem su se intenzivirale političke (a posebno stranačke) aktivnosti.

Distribucija članaka prema mjesecima za 2002. godinu u rubrici »Novosti« donekle je slična onoj za istu rubriku 1999. Lipanj se ponovo ističe kao mjesec u kojem nije bilo nijednog napisa posvećenog manjinama. Zanimljivo je da po broju članaka ponovno »odskake« jedan ljetni mjesec (srpanj), dok je, isto kao i 1999. godine, broj tekstova u kojima se spominju manjine najveći potkraj godine, osobito u studenom. Ljeti su dominirale teme vezane uz rad Sabora i posebno uz aktivnosti političkih stranaka, dok su među člancima objavljenim u studenome i prosincu ponovno bili najbrojniji »saborski« članci ali je, za razliku od ljetnog razdoblja, zabilježeno znatno više tekstova koji govore o manjinama u kontekstu euroatlantskih integracija.

U rubrici »Teme dana« postoje određene specifičnosti u odnosu na dosad analiziranu rubriku »Novosti«. Znatno više novinskog prostora daje se intervjuima i autorskim analizama političkih zbivanja, dok u rubrici »Novosti« dominiraju vijesti, uz određeni broj redovitih i prepoznatljivih kolumni. Usprkos razlikama u novinskoj vrsti članaka, ponovno se javlja ranije uočena »pravilnost« prema kojoj u lipnju nema nijednog članka vezanog uz manjinska pitanja. Međutim, za razliku od rubrike »Novosti« iz 1999. i 2002. godine, članci u kojima se spominju manjine najbrojniji su u mjesecu srpnju, a uopće ih nema u inače (relativno) frekventnom mjesecu studenome.

Srpanj je, očito, »specifičan« mjesec u kojem se često pojavljuju članci o manjinama. U ovom slučaju razlog tome bila je specifična politička situacija u Hrvatskoj, jer je tada HSLŠ istupio iz koalicijske Vlade. Taj događaj izazvao je krizu vlasti i potaknuo široku političku raspravu o manjinskoj vladi, o vladi stručnjaka, pa čak i o prijevremenim izborima. Politička kriza rješavala se u Saboru, gdje su posebnu ulogu u tom trenutku - kao jezičac na vagi - imali zastupnici koji su predstavljali nacionalne manjine, što je rezultiralo njihovim češćim pojavljivanjem na stranicama »Slobodne Dalmacije«.

U ostalim promatranim mjesecima analizirani članci u rubrici »Teme dana« gotovo su podjednako raspoređeni (jedan ili dva članka mjesečno).

Broj članaka o manjinama s obzirom na dan objavljivanja za 1999. godinu gotovo linearno raste od početka prema kraju tjedna: najmanje ih je bilo ponedjeljkom, a najviše subotom. To se može objasniti uređivačkom politikom lista (ponedjeljkom dominira opširan sportski prilog, dok se subotom uglavnom rezimiraju i komentiraju zbivanja koja su se dogodila tijekom ostalih dana), koja nije karakteristična samo za »Slobodnu Dalmaciju«.

Tablica 4. Učestalost pojavljivanja članaka o manjinama po danima

Dan	1999.		2002.		2002.		UKUPNO	
	Novosti		Novosti		Teme dana			
	Broj članaka	%	Broj članaka	%	Broj članaka	%	Broj članaka	%
Ponedjeljak	3	12,0	5	11,0	2	18,2	7	12,5
Četvrtak	9	36,0	20	44,5	6	54,5	26	46,4
Subota	13	52,0	20	44,5	3	27,3	23	41,1
UKUPNO	25	100,0	45	100,0	11	100,0	56	100,0

U rubrici »Novosti« u 2002. godini ponedjeljak je ponovno dan u kojem je najmanje članaka o manjinama. Međutim, za razliku od tri godine ranije, u izdanjima od četvrtka i subote objavljen je podjednak broj tekstova s manjinskom problematikom: četvrtkom i subotom takvih je članaka bilo četiri puta više (po 20) nego ponedjeljkom (pet članaka u čitavom sedmomjesečnom razdoblju).

Za razliku od rubrike »Novosti«, u rubrici »Teme dana« članci vezani uz manjinsku problematiku najčešće su se pojavljivali četvrtkom (šest), slijedi subota s dvostruko manjim brojem (tri), dok je ponedjeljak ponovno dan s najmanje članaka u kojima se spominju nacionalne manjine (dva).

Rezultati kvalitativne analize članaka u kojima se spominju nacionalne manjine

U ovom dijelu su obrađena tri sljedeća pokazatelja koja se odnose na sadržaj članaka u kojima se na bilo koji način i u bilo kojem opsegu spominju nacionalne manjine:

1. tema (odnosno kontekst) unutar kojeg je pisano o manjinama
2. o kojoj manjini je pisano u članku
3. jesu li manjine (manjina) glavni ili sporedni sadržaj članka

Dok su druga dva jasna sama po sebi, za prvi pokazatelj je napravljena klasifikacija od 12 tema unutar kojih se, u specifičnom hrvatskom kontekstu, najviše piše o manjinama:

1. izjave predsjednika Republike
2. izjave predsjednika Vlade
3. rad Sabora
4. rad Vlade
5. stranački život
6. izbori
7. posljedice Domovinskog rata
8. manjine u kontekstu suradnje s drugim državama

9. hrvatska manjina izvan domovine
10. euroatlantske integracije Hrvatske
11. kultura i umjetnost
12. svakodnevni život.

Zatim su, prema trećem pokazatelju, odvojeni članci koji su u cijelosti posvećeni problemu manjina od onih u kojima se one spominju samo usputno, u jednoj ili dvije rečenice.

Za razdoblje lipanj-prosinac 1999. i 2002. u rubrikama »Novosti« i »Teme dana« dobivena je sljedeća distribucija članaka prema temama:

Tablica 5. Tema unutar koje se piše o manjinama

TEMA	1999.				2002.			
	Novosti		Novosti		Teme dana		UKUPNO	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Izjave predsjednika Republike	-	-	1	2,2	-	-	1	1,8
Izjave predsjednika Vlade	-	-	1	2,2	-	-	1	1,8
Rad Sabora	3	12,0	19	42,2	2	18,2	21	37,5
Rad Vlade	-	-	-	-	1	9,1	1	1,8
Stranački život	2	8,0	9	20,0	2	18,2	11	19,6
Izbori	6	24,0	-	-	-	-	-	-
Posljedice rata	2	8,0	1	2,2	3	27,2	4	7,1
Suradnja s drugim državama	2	8,0	-	-	1	9,1	1	1,8
Hrvati u drugim državama	-	-	4	9,0	-	-	4	7,1
Euroatlantske integracije	10	40,0	10	22,2	1	9,1	11	19,6
Kultura i umjetnost	-	-	-	-	-	-	-	-
Svakodnevni život	-	-	-	-	1	9,1	1	1,8
UKUPNO	25	100,0	45	100,0	11	100,0	56	100,0

Podaci za rubriku »Novosti« za sedam mjeseci 1999. godine pokazuju kako se članci u kojima se spominju nacionalne manjine u najvećem broju slučajeva (40 posto) nalaze u okviru teme koja se odnosi na euroatlantske integracije. Naime, u srpnju 1999. diplomacija Europske unije uputila je demarš Hrvatskoj u kojemu se, između ostaloga, tražilo da i izbjegli Srbi, ali i svi ostali građani Hrvatske koji se nalaze izvan zemlje u vrijeme izbora, imaju pravo glasovanja u hrvatskim konzularnim predstavništvima. Takvo upozorenje dogodilo se i u listopadu iste godine, u kojem je u središtu pozornosti bio izborni zakon i zastupljenost nacionalnih manjina u Saboru. Dakle, veći dio tekstova u okviru teme »euroatlantske integracije« bilježio je ili detaljnije analizirao upozorenja europske diplomacije upućena Hrvatskoj u predizbornoj godini (osam članaka), u kojima se isticala važnost položaja nacionalnih manjina za ulazak Hrvatske u Europsku uniju.

Prema očekivanjima, sljedeća dominantna tema unutar koje se su spominjale manjine bili su parlamentarni izbori, odnosno tekstovi o predizbornim aktivnostima, formiranju kandidacijskih lista, ustroju izbornih povjerenstava i slično.

Treći po brojnosti bili su članci vezani uz rad Sabora, gdje je pozornost bila usmjerena na bolest predsjednika Tuđmana, odnosno na odgodu raspuštanja Zastupničkog doma Sabora i izglasavanje Ustavnog zakona o privremenoj spriječenosti predsjednika Republike.

Podaci pokazuju kako su se spomenuti članci bavili isključivo političkim temama, dok nije bilo nijednog koji bi »izlazio« izvan uskog političkog konteksta i obrađivao ostale aspekte manjinske problematike, kao što su kultura, umjetnost, svakodnevni život i slično.

Tijekom 2002. članci o manjinama vezani uz temu »euroatlantske integracije« javljaju se dva puta manje nego 1999. Imaju sljedeća obilježja: dok su 1999. članci iz ove skupine uglavnom isticali upozorenja Europske unije o pravima manjina u izbornom procesu, tri godine kasnije članci su nešto »uravnoteženiji«. Naime, veći prostor sada dobivaju tekstovi u kojima sami hrvatski dužnosnici (u prvom redu ministar za europske integracije N. Mimića) pojašnjavaju položaj Hrvatske i uvjete koje ona mora ispuniti kako bi ušla u Europsku uniju i NATO savez. Članaka takvog usmjerenja bilo je četiri. Isto toliko članaka nalik je onima iz 1999. godine u kojima su predstavnici EU i SAD vršili pritisak na Hrvatsku. Naime, u njima se iznova ukazuje na važnost položaja nacionalnih manjina u društvu i upozorava Hrvatsku kako će *monitoring* manjinske problematike biti veći što će se Hrvatska više približavati europskim integracijama.

Tijekom 2002. povećava se postotak spominjanja manjina u radu Sabora (za tri puta) i u stranačkom životu (za dva puta). Razlog tome je u činjenici da se tada vodila dugotrajna saborska rasprava o prijedlogu Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina, koji je konačno usvojen sredinom prosinca 2002. Od 21 »saborskih« članaka, čak 13 ih je bilo posvećeno »manjinskom zakonu«, kao najvažnijem dokumentu koji regulira prava nacionalnih manjina u Hrvatskoj.

Tema »stranački život« također je vrlo česta gdje su glavni sadržaji izjave političkih stranaka o Ustavnom zakonu o pravima nacionalnih manjina ili o načinu sudjelovanja nacionalnih manjina na parlamentarnim izborima.

Slijede tekstovi koji govore o posljedicama Domovinskog rata (četiri članka). Oni su na poseban način zanimljivi: govore o konkretnim problemima »ljudi na terenu«, opširni su i pisani u obliku reportaža. Prvi tekst govori o aktivnostima beogradskog udruženja »Dalmacija«, koje se zalaže za reviziju zamjena stanova i kuća koje su se odvijale tijekom rata. Drugi tekst analizira ideološke, vjerske i nacionalne sukobe između Hrvata i Srba u općini Gvozd, a treći međunacionalne nesuglasice u općini Dvor. Četvrti članak istražuje slučaj Željka Rodića, bivšeg člana NK »Osijek«, koji kritizira odnos hrvatskog pravosuđa prema Srbima.

Za razliku od 1999. godine, objavljena su četiri članka koja govore o hrvatskoj manjini u drugim državama, odnosno o Hrvatima u Crnoj Gori, Rumunjskoj, Italiji (Molise), te Bosni i Hercegovini.

Isto tako, prvi put se javljaju članci s izjavama predsjednika Republike i predsjednika Vlade u kojima se spominju nacionalne manjine. Predsjednik Republike dao je izjavu u povodu haške optužnice protiv generala Bobetka, u kojoj je istaknuo da se rat vodio između hrvatske države i dijela pobunjene srpske manjine, a ne između hrvatskog i srpskog naroda. Izjava predsjednika Vlade odnosi se na njegov susret s predstavnicima OESS-a u kojem se, između ostaloga, razgovaralo o Ustavnom zakonu i pravima nacionalnih manjina i pitanjima vezanim uz predstavništvo manjina u Saboru.

Iz gornje analize može se zaključiti kako je i 2002. velika većina članaka u kojima se spominju nacionalne manjine ponovno smještena u iznimno politički kontekst. Iznimke su opširan članak o Moliškim Hrvatima, napisan u povodu potresa koji je pogodio talijansku pokrajinu Molise početkom studenoga 2002, te reportaža koja prvi put govori o svakodnevnim problemima s kojima se susreću pripadnici manjina: riječ je o Albancu i Hrvatima iz Bosne koji, iako 20 godina žive zajedno i imaju šestoro djece, zbog birokratskih prepreka ne mogu sklopiti legalan brak.

Tablica 6. Manjina o kojoj se govori u članku govori

Manjina	1999.		Novosti		2002.		UKUPNO	
	N	%	N	%	Teme dana		N	%
					N	%		
Općenito	16	64,0	33	73,3	5	45,4	38	67,9
Hrvati			4	8,9			4	7,1
Srbi	7	28,0	5	11,1	4	36,4	9	16,1
Talijani	2	8,0	3	6,7			3	5,4
Ostali					2	18,2	2	3,6
UKUPNO	25	100,0	45	100,0	11	100,0	56	100,0

Gledajući rezultate kumulativno, u istraživanom razdoblju o manjinama se najčešće pisalo u općenitom smislu, i to vrijedi i za 1999. a i za 2002. godinu (najveći je broj takvih članaka, što znači da se u njima nije spominjala određena manjina).

Tijekom 1999. teme unutar kojih se na uopćen način govorilo o manjinama prilično su šarolike: najviše članaka bilo je u sklopu teme »euroatlantske integracije«, a dvostruko manje uz »rad Sabora« i »izbore«.

U 1999. srpska manjina spominje se u sedam tekstova od kojih tri govore o pripremama srpske manjine za parlamentarne izbore, dva o pravu glasanja izbjeglih Srba i dva o stanju u Podunavlju. Uz srpsku, jedina manjina o

kojoj se piše u svih sedam mjeseci 1999. godine su Talijani (dva članka). U tim člancima prenose se izjave date na diplomatskoj razini, u kojima se izražava zadovoljstvo položajem talijanske manjine u Hrvatskoj. Talijani se uglavnom doživljavaju pozitivno, kao »most suradnje između dvije države«.

U odnosu na 1999. godinu, tri godine kasnije povećan je broj članaka u kojima se manjine spominju općenito. Znatno manje se pisalo o Srbima, a zabilježen je i manji postotak članaka o talijanskoj manjini (vidi tablicu 6). Nasuprot tome, pojavljuju se članci u kojima se spominje hrvatska manjina u drugim državama. Po jedan članak posvećen je Srbima i Bošnjacima, te Albancima. Treba napomenuti kako je ovo **prvi slučaj da se uopće spominju bošnjačka i albanska manjina.**

Zanimljivo je da u svim člancima objavljenim 2002. u kojima se spominje srpska manjina dominiraju negativne pojave i konfliktne situacije: piše se o diskriminaciji Srba na područjima od posebne državne skrbi, napetostima između Hrvata i Srba u općini Dvor, sporu oko izbora S. Rajića za vanjskog člana saborskog Odbora za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, protivljenju zastupnika M. Đukića prijedlogu Ustavnog zakonu o pravima nacionalnih manjina, te neslaganju hrvatskih dužnosnika sa stavovima međunarodnog suda u Haagu o prirodi rata između Hrvata i Srba.

Za razliku od 1999. godine, članci posvećeni talijanskoj manjini umjesto o suradnji govore o nesporazumima između predstavnika manjina i hrvatske vlade. Povod takvim napisima bilo je priopćenje zastupnika F. Radina talijanskoj informativnoj agenciji ANSI, u kojem je upozorio kako se talijanskoj manjini u Hrvatskoj pokušavaju oduzeti stečena prava. Vlada je, naime, predlagala da se manjinski zastupnici biraju sa stranačkih lista, dok se predstavnik talijanske manjine zalagao za dotadašnji način izbora, prema kojem se biralo najmanje pet zastupnika nacionalnih manjina u posebnim izbornim jedinicama.

U tri četvrtine članaka objavljenih 1999. manjine čine sporedni sadržaj spominjući se usputno, u jednoj ili dvije rečenice. Članci u kojima se manjine javljaju kao glavni sadržaj u najvećem se broju odnose na srpsku manjinu (četiri) i govore o pripremama srpskih stranaka za izbore, povratku izbjeglih Srba i njihovom položaju u Podunavlju. Preostala dva članka za temu imaju općenita pitanja vezana uz izborna prava manjina.

Tablica 7. Manjine kao glavni ili sporedni sadržaj članka

Značaj teme	1999.		Novosti		2002.		UKUPNO	
	Novosti		Teme dana					
	N	%	N	%	N	%	N	%
Glavni	6	24,0	16	35,6	7	63,6	23	41,1
Sporedni	19	76,0	29	64,4	4	36,4	33	58,9
UKUPNO	25	100,0	45	100,0	11	100,0	56	100,0

Dok su u 1999. manjine glavni sadržaj svakog četvrtog članka, 2002. godine broj takvih članaka u rubrici »Novosti« je veći i svaki treći članak je u cijelosti posvećen nacionalnim manjinama. Članci u najvećem broju govore o već više puta spominjanom Ustavnom zakonu o pravima nacionalnih manjina (sedam članaka), odnosno o nesuglasticama oko načina izbora predstavnika nacionalnih manjina u Sabor Republike Hrvatske (pet članaka).

Za razliku od rubrike »Novosti« u 1999. i 2002. godini, u rubrici »Teme dana« prevladavaju članci kojima su manjine glavni sadržaj. Najviše se piše o Srbima (u četiri članka), a po jedan članak posvećen je Srbima i Bošnjacima te Albancima.

Usprkos opisanim razlikama, treba istaknuti kako je način pisanja o manjinama u rubrici »Teme dana« isti kao i u prethodno analiziranim slučajevima: najčešće je riječ o problemima, nesuglasticama, pritužbama, te upozorenjima međunarodne zajednice i takvih je članaka sedam. Tri članka su »neutralna« i usputno spominju ulogu manjinskih zastupnika u rješavanju krize Vlade u srpnju 2002. Samo jedan članak je pozitivno intoniran i govori o dobrim odnosima između Srpske pravoslavne crkve i Islamske zajednice s državom, što može imati pozitivan utjecaj na položaj srpske i bošnjačke nacionalne manjine u Hrvatskoj.

Zaključak

Analiza sadržaja članaka o nacionalnim manjinama na Internet izdanju »Slobodne Dalmacije« ukazala je na nekoliko specifičnih i znakovitih pojava i tendencija.

Već je pilot-istraživanje pokazalo da se članci o nacionalnim manjinama uopće ne pojavljuju u rubrikama »Kultura«, »Ekonomija« i u gradskim rubrikama Splita i Zadra. Ova činjenica ukazuje na to da je pristup manjinskoj problematici na stranicama »Slobodne Dalmacije« prilično sužen i da nisu medijski »pokriveni« pojedini važni aspekti života manjina, poput kulturnih i umjetničkih aktivnosti, gospodarskih inicijativa ili djelovanja manjinskih udruga. Članci s manjinskom problematikom pronađeni su u rubrikama »Novosti« (1999. i 2002) i »Teme dana« (2002) u kojima dominiraju tekstovi posvećeni dnevnim političkim zbivanjima.

Analiza učestalosti pojavljivanja članaka po mjesecima pokazala je da je uzrok većem broju tekstova u kojem se spominju nacionalne manjine gotovo uvijek bio neki važan politički događaj (primjerice kriza Vlade, smrt predsjednika Republike, predizborne aktivnosti, saborska rasprava o Ustavnom zakonu o pravima nacionalnih manjina, politički pritisak Europske unije i slično). Dakle, o manjinama se uglavnom pisalo u uskom političkom kontekstu i stoga dominiraju teme vezane uz rad Sabora, stranačke aktivnosti, parlamentarne izbore, euroatlantske integracije i posljedice rata. Samo jedan čla-

nak govori o svakodnevnom životu manjina, dok nema nijednog posvećenog kulturi i umjetnosti.

Treba istaknuti kako je govor o manjinama uglavnom uopćen, što znači da se u većini tekstova ne spominje određena manjina. U onom manjem broju tekstova u kojima se piše o nekoj manjini riječ je o Srbima i Talijanima, jednom se spominju Bošnjaci i Albanci, dok nema nijednog članka posvećenog Slovencima, Crnogorcima, Romima, Mađarima, Česima ili drugim manjinama koje žive u Hrvatskoj, odnosno na području najveće čitanosti »Slobodne Dalmacije«.

Znakovito je da manjine najčešće čine sporedni sadržaj članka i spominju se samo usputno, u jednoj ili dvije rečenice. Iznimka je rubrika »Teme dana« u kojoj je više članaka koji su u cijelosti posvećeni manjinama i koja se razlikuje od rubrike »Novosti« kako prema vrstama novinskog izričaja, tako i prema širini problema koje obrađuje.

Gledajući analizirane članke u cjelini, može se zaključiti kako je način pisanja o nacionalnim manjinama jednostrano usmjeren i prilično unificiran. Prevladavaju tekstovi s – uvjetno rečeno – negativnim predznakom u kojima se govori o nesuglasicama, nesporazumima i konfliktnim situacijama na »domaćem« terenu ili o kritikama i preporukama koje dolaze iz EU i SAD-a. Tek iznimno se javljaju neutralni i pozitivno intonirani članci, odnosno oni koji ističu vrijednosti suživota, tolerancije, suradnje i novih inicijativa.

Uspoređujući napise iz 1999. i 2002. naziru se neke neočekivane tendencije, posebice ako se uzmu u obzir političke i društvene promjene koje su se u međuvremenu dogodile u Hrvatskoj: gledajući relativno, o nacionalnim manjinama se piše ne toliko često i općenitije; teme su još više vezane uz unutarnju politiku, a manje uz euroatlantske integracije i suradnju s drugim državama; više se piše o posljedicama rata i Hrvatima izvan domovine, a manje o pojedinim manjinama u Hrvatskoj...

Jednom riječju, politika dominira i ovim segmentom hrvatskog društva, potiskujući u drugi plan sve ostale društvene aktivnosti u kojima svakodnevno sudjeluju pripadnici nacionalnih manjina.

Literatura

- Bjelajac, Slobodan, 2001: *Analysis of Content of the Term National Minorities in the Croatian Daily »Slobodna Dalmacija«. Minorities in The Margins of Coverage*, <http://www.mediaonline.ba>
- Crkvenčić-Bojić, Jasna (ur.), 1994: *Statistički ljetopis 1993. Statistical Yearbook*, Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Zagreb
- Mišetić, Anka, 2001: *Gradski rituali: sociološki aspekti retradicionalizacije socijalnog života u hrvatskim gradovima nakon 1999*, doktorski rad, Zagreb

Crkvenčić-Bojić, Jasna (ur.), 1994: *Popis stanovništva 1991 – Stanovništvo prema vjeroispovijedi i materinjem jeziku*, Državni zavod za statistiku, Zagreb

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001. – 12. Stanovništvo prema narodnosti, po gradovima/općinama, Popis 2001, <http://www.dzs.hr/Popis>

Relja, Renata, 1998: *Analiza sadržaja vjerskog tiska u vremenskom razdoblju od 1991. do 1995. godine: Glasa Koncila, Kane i Veritasa*, magistarski rad, Zagreb

Vujević, Miroslav, 2002: *Uvođenje u znanstveni rad u području društvenih znanosti*, Školska knjiga, Zagreb

Weber, Philip Robert, 1990: *Basic Content Analysis*, Sage, London

Ostali izvori

Internet izdanje »Slobodne Dalmacije« 1. lipnja 1992 – 31. prosinca 1992. i 1. lipnja 2002 – 31. prosinca 2002, <http://www.slobodnadalmacija.hr>

Summary

Using the method of content analysis the authors of the paper prepared an elaboration of the articles on national minorities, which were edited in the Internet edition of »Slobodna Dalmacija« in the period June-December 1999-2002. They chose three days in the week for the analysis (Monday, Thursday and Saturday) as well as the columns »Novosti« (News), »Teme dana« (Topic of the day), »Ekonomija« (Economy), »Kultura« (Culture) and town columns of Split and Zadar. The pilot-research established that the articles in which national minorities are mentioned weren't published in the columns »Ekonomija«, »Kultura« and town columns of Split and Zadar, and therefore the contents analysis was applied on the articles published in columns »Novosti« and »Teme dana«. 2063 articles have been examined and minorities were mentioned in 81 articles (3,9%). Quantitative and qualitative analysis showed that the majority of articles on minorities are published within a certain political context and it is mostly a certain political event or incident that gives a motive to publication of the article. Rarely can we find articles on everyday life of the minorities while there are no references to their culture and art. National minorities are usually mentioned in a general term and there are a very few articles dedicated to a certain minority. Even then the articles refer to the members of Serbian and Italian minorities while Bosniacs and Albanians are mentioned only once. No other minority has been mentioned on the web-side of »Slobodna Dalmacija« during the period of the research. Furthermore, minorities have been given a superficial approach in no more than one or two sentences and the type of writing is partial and unified to a certain extent. Conditionally speaking, the articles with negative coloring prevail while the articles that treat the subject in a neutral or positive manner are quite rare. In brief, the politics dominates even in the topics such as national minorities, neglecting other issues related to their life in the Republic of Croatia.